

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ: «ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ
НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД – ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКА ПІДГОТОВКА –
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД»

Матеріали
II Всеукраїнської науково-практичної конференції
25 травня 2016 року

КИЇВ 2016

УДК 371.2:371.8:378.4(063)
ББК Ч 448.оя431+Ч420я431
А437

Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад : зб. наук. праць матеріалів ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції 25 травня 2016 р. Національний авіаційний університет / наук. ред. Н. П. Муранова. – К : – НАУ, 2016. – 296 с.

До наукового збірника увійшли статті та тези доповідей учасників ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад (25 травня 2016 року, м. Київ), що проводилася на базі кафедри базових і спеціальних дисциплін Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету спільно з іншими науковими установами та навчальними закладами освіти України. Адресований науковцям, викладачам ЗНЗ і ВНЗ, аспірантам і працівникам галузі освіти.

Редакційна колегія:

Муранова Н. П., доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету (голова);

Черіпко С. І., заступник директора Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету;

Бруяка О. О., кандидат технічних наук, доцент, начальник навчально-методичного відділу Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету;

Приходько О. Ю., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри базових і спеціальних дисциплін Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету;

Бугайов О. Є., кандидат технічних наук, доцент, кафедра базових і спеціальних дисциплін Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету.

ЗМІСТ

<i>Алієв Октай.</i> Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх економістів в університетах Азербайджану	8
<i>Анненков Віктор.</i> Професійне самовизначення студентської молоді промислово-економічного коледжу Національного авіаційного університету як умова забезпечення якості підготовки фахівців	10
<i>Анпілогова Тетяна.</i> Роль мотивації при навчанні іноземної мови студентів-економістів	15
<i>Анфілова Аліна.</i> Інтеграція елементів дистанційного навчання у середній школі: засоби, методи та форми	17
<i>Балицька Валентина, Ярицька Лідія.</i> Особливості поглибленого вивчення фізики в технічних вузах.....	20
<i>Башиманівська Любов.</i> Художньо-естетичний розвиток учнів у сучасному медійному просторі.....	21
<i>Безсмертна Вікторія.</i> Розвиток лідерства у діяльності центрів гендерної освіти при вищих навчальних закладах	24
<i>Березнікова Наталія.</i> Аспекти застосування педагогічних методик та ІТ в оцінюванні якісних навичок усного та писемного мовлення фаховою іноземною мовою студентів технічних спеціальностей	27
<i>Біляковська Ольга.</i> Портфоліо як альтернативний метод оцінювання навчальних досягнень учнів.....	29
<i>Бобро Тетяна.</i> Особливості підготовки старшокласників до зовнішнього незалежного оцінювання з фізики	32
<i>Бруяка Ольга.</i> История создания, современное состояние и перспективы применения наноструктур	34
<i>Бугайов Олександр.</i> Методичні аспекти викладання англійської граматики (на прикладі займенника «ІТ»)	37
<i>Волкова Елеонора.</i> Підготовчі курси як перехідний етап до навчання у ВНЗ	40
<i>Воробйов Леонід.</i> Робота педагога з обдарованими учнями у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи	42
<i>Гагола Оксана.</i> Особливості профорієнтаційної роботи в школі.....	46
<i>Гордієнко Катерина.</i> Освіта за кордоном не виходячи з дому: міф чи реальність?	50
<i>Грибан Галина.</i> Використання інноваційних методів навчання на уроках пунктуації як один із ефективних засобів формування мовної особистості	53
<i>Грищенко Олександра.</i> Стадії торгівлі жінками в Україні	56
<i>Грищенко Світлана.</i> Процес самовдосконалення майбутніх педагогів в системі безперервної освіти	58
<i>Гусак Ірина.</i> Використання інноваційних методик у навчальному та позанавчальному процесах як можливість формування особистості майбутнього молодшого спеціаліста	61
<i>Гутич Емілія.</i> Проблеми впровадження профільного навчання: підготовка спеціалістів	64
<i>Даценко Віта, Диманов Богдан.</i> Роль дисципліни «Хімія» у системі вищої технічної освіти.....	67
<i>Дем'янчик Катерина.</i> Навчання писемного мовлення (авторська програма факультативного курсу для учнів 10–11-х класів спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов)	69
<i>Денисевич Олена, Тверда Райса.</i> Креолізований текст у видавничій справі.....	72
<i>Дідик Наталія.</i> Акмеологічні моделі професійної підготовки соціального педагога і соціального працівника	74
<i>Дунаєва Лариса, Нікогосян Ольга.</i> Результати впровадження інноваційної ступеневої освітянської моделі «Школа–Коледж–Університет» в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова	77
<i>Єгорова Лілія.</i> Вдосконалення засобів діагностики знань з хімії за рахунок впровадження новітніх інформаційних технологій.....	80
<i>Єрмеєв Олександр.</i> Проблеми викладання навчальної дисципліни «Історія України» в контексті сучасних суспільно-політичних змін.....	87
<i>Єфремова Олена.</i> Соціально-правові засади протидії торгівлі дітьми	87
<i>Єщенко Марина.</i> Роль профорієнтаційної роботи в системі довузівської підготовки.....	89
<i>Жирська Галина.</i> Формування дослідницької компетентності у процесі вивчення біології як засіб професійного самовизначення і саморозвитку школярів	94
<i>Зінченко Світлана.</i> Центр освіти дорослих як інноваційний осередок навчання різних категорій дорослого населення.....	97
<i>Іванюк Інна.</i> Профільна школа правознавчого спрямування в контексті проблем неперервності освітнього процесу.....	99
<i>Ілліна Ольга.</i> Професійна орієнтація в соціальній роботі з дітьми-інвалідами	102
<i>Казмірчук Юлія.</i> Реалізація компетентнісного підходу до викладання біології та екології в системі неперервної освіти	105
<i>Калюжска Наталія.</i> Шляхи реалізації компетентнісного підходу в системі неперервної освіти	107
<i>Караманов Олексій.</i> Візуальна репрезентація міжкультурного діалогу в музеї у контексті реалізації	

інноваційних освітніх проєктів.....	111
Карпенко Євгенія, Зубрицька Ольга. Формування у дітей молодшого шкільного віку англomовної лексичної компетентності на уроках англійської мови за допомогою казки.....	114
Катрич-Домалевська Людмила. Робота з обдарованими дітьми: досвід та перспективи.....	116
Кашикарьова Людмила. Сучасні підходи до професійної орієнтації старшокласників.....	118
Козлова Наталія. Діагностико-прогностичне спостереження за якістю навчання старшокласників – запорука підготовки до навчання у вищому навчальному закладі.....	122
Кравець Ірина, Цура Оксана. Організація науково-дослідницької діяльності гімназистів.....	124
Кресан Ольга. Усвідомлення життєвих подій абітурієнтами ВНЗ (на прикладі вступу до університету).....	126
Кресан Тетяна. Змістовий компонент професійної підготовки бакалаврів дошкільної освіти в університетах США.....	128
Крещанова Світлана. Застосування інформаційно-комунікативних технологій у викладанні іноземної мови для оптимізації навчального процесу.....	131
Лаврова Алла. Соціальні мережі як засіб організації та проведення навчального фізичного експерименту.....	136
Лазоренко Наталія. Проблема профільного навчання у вітчизняній науці та практиці.....	138
Левченко Фессалоніка. Стан сформованості у старшокласників готовності до вибору професії за типом «Людина – Людина».....	141
Лов'янова Ірина. Компетентнісний підхід до навчання старшокласників математики у системі психолого-педагогічних підходів до особистості випускника профільної школи.....	145
Лозбина Альона. Сучасна система організації навчального процесу і шляхи її удосконалення.....	149
Максимчук Віра, Марчук Галина, Фурса Любов. Музей в освітньому просторі коледжу: музейно-педагогічний проєкт «Жива історія коледжу».....	152
Маліновська Тетяна. Використання інноваційних технологій на уроках розвитку зв'язного мовлення як необхідна умова формування творчого мислення учнів.....	154
Муранова Наталія. Сучасні тенденції забезпечення якісної підготовки до зно та здійснення вдалого професійного вибору в середовищі вищої школи.....	157
Нечерда Валерія. Дослідження сучасного стану сформованості просоціальної поведінки учнів старшої школи.....	162
Одарченко Наталія, Шуда Ірина. Співпраця у системі «ЗНЗ–ВНЗ» як умова поліпшення якості професійної освіти.....	165
Олександрук Ірина. Використання проєктних технологій на уроках української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах.....	168
Омельченко Лідія. Компетентнісний підхід у вивченні української мови та літератури.....	171
Опалюк Тетяна. Теоретичні аспекти забезпечення неперервної освіти в системі професійного становлення та розвитку вчителя.....	174
Ортеменка Євгенія. Моніторинг підготовленості студентів-медиків шостого курсу до складання тестового ліцензійного іспиту: крок–2.....	177
Островська Людмила. Сучасні підходи до організації контролю та моніторингу знань учнів.....	179
Павлик Надія. Зміст поняття «неперервна освіта».....	183
Плужник Оксана. Освіта дорослих як складова неперервної освіти.....	185
Полющенко Ірина. Формування алгоритмічного мислення як показника рівня сформованості інформаційної культури фахівців-економістів.....	188
Присяжнюк Галина. Висвітлення проблеми застосування інформаційно-комунікаційних технологій з метою формування знань і вмінь учнів ЗНЗ у психолого-педагогічній літературі.....	191
Проботюк Ольга. Профільне навчання української мови у старшій школі як чинник реалізації державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти.....	194
Рахманов Віталій. Використання тестових технологій у навчальному процесі освітньо-інформаційного середовища вищого технічного навчального закладу.....	198
Руденко Анастасія. Особливості електронної освіти в Україні.....	201
Руденко Анна. Актуальність вивчення соціально-політичних наук у середній та вищій школі.....	203
Руденко Лариса, Литвин Андрій. Професійна орієнтація молоді на здобуття робітничого фаху в закладах профтехосвіти.....	205
Руденко Федір. Інноваційні підходи щодо можливості контролю знань при викладанні соціально-гуманітарних дисциплін.....	209
Свентицька Валентина, Муранов Андрій. Методи систематизації знань з фізики на основі використання математичного апарату диференціального числення.....	212
Седляр Михайло. Підготовка педагогічних працівників як актуалітет інноваційного розвитку	

економіки України	217
Сергійчук Олена. Формування методологічної культури майбутнього педагога.....	221
Ситняківська Світлана, Хливнюк Микола. Білінгвальне навчання в системі неперервної освіти як чинник ефективної підготовки майбутніх фахівців	224
Сіткар Віктор, Сіткар Степан. Діагностика в професійній орієнтації та профвідборі учнів: з досвіду роботи центру довузівської підготовки	227
Смарчевська Людмила. Актуальні напрямки, досвід і проблеми організації роботи з обдарованими студентами	230
Смовженко Людмила. Інтерактивні лекції в межах курсу «Методика викладання іноземних мов у вищій школі» для студентів-сходознавців.....	234
Тарасюк Василь, Муранов Олександр. Особливості викладання теми «Ірраціональні нерівності» з дисципліни математика.....	238
Ткаченко Маргарита. Уявлення студентської аудиторії про болонський процес: соціологічне дослідження.....	242
Трегубова Галина. Формування мовної, мовленнєвої і комунікативної професійних компетентностей студентів ВНЗ.....	245
Триколенко Софія. Залучення творчої молоді до виставкових проєктів як невід’ємна складова мистецької освіти	249
Тупікова Ганна. Патріотичне виховання майбутніх учителів засобами українського музичного мистецтва в системі неперервної освіти.....	252
Федорова Ніна. Творчий учитель – творчий учень	254
Франчук Тетяна. Контроль у системі компетентнісної професійної освіти як умова забезпечення її неперервності.....	259
Харицька Лариса. Шкільний сленг як складова питання культури мовлення учнівської молоді.....	262
Харицька Світлана, Шостак Оксана. Проблеми викладання іноземної мови у різнорівневих групах...	266
Хоботова Еліна, Калмикова Юлія. Єдинство образовательного процесса по химии в средней и высшей школе	269
Хребет Валерій. Візуалізація перетворень елементарних функцій на заняттях з математики.....	270
Ченур Ольга. Педагогічні особливості активізації пізнавальної діяльності студентів на заняттях з іноземної мови	273
Черіпко Сергій. Особливості творчості Михайла Драй-Хмари в контексті вивчення української літератури	277
Черкасова Лариса. Хмарні технології у системі роботи навчального закладу.....	279
Швець Іван. Фізико-хімічні та технологічні аспекти отримання полімеркомпозиційних полінаповнених клейових систем з керованими властивостями	282
Швець Оксана. Категоріальний аналіз поняття «поетичний твір» за допомогою методу контент-аналізу	285
Шевченко Віта. Громадянськість української молоді у формуванні особистості молодшого спеціаліста	288

Для дослідження нами вибрана найбільша віртуальна мережа Фейсбук (Facebook), створена 2004 р. у США. Соціальна мережа Facebook вже давно визнається одним із найбільш популярних інструментів (програмного забезпечення) навчання і розвитку. Американською соціальною мережею Facebook користуються близько 800 мільйонів людей. Facebook дозволяє викладачам створювати курси для учнів, є можливість створити закриту корпоративну мережу співробітників на платформі Facebook: вчителі одного навчального закладу можуть перебувати на постійному зв'язку із колегами з інших навчальних установ, публікувати новини та власні дослідження і т. д.

Для організації навчального процесу в соціальній мережі було створено віртуальну групу, яка використовується для забезпечення взаємодії викладача та учнів як додаток до аудиторних занять.

Вчитель може використати соціальну мережу для організації та проведення навчального фізичного експерименту наступним чином:

1. Може зберігати, не роздруковуючи, роздатковий матеріал для домашньої самостійної підготовки чи вказівки до виконання лабораторного дослідження, розміщуючи його у вигляді файлу в соціальній мережі.
2. Соціальні мережі надають можливість вчителю та учням швидко обмінюватися інформацією з інших веб-ресурсів, проводити обговорення знайдених в інтернеті матеріалів, зокрема, вчитель може розмішувати віртуальні лабораторні дослідження, підібрані для підготовки учнів до реального дослідження.
3. Учні, які пропустили заняття, мають можливість не випадати з освітнього процесу, брати участь в обговореннях і виконувати завдання самостійно, а також приймати в ньому участь в режимі онлайн. Таким чином, вчитель може продемонструвати реальний навчальний експеримент усім учням.
4. Соціальні сервіси забезпечують навчальний процес зручними засобами для здійснення швидкого зворотного зв'язку вчителя та учнів, а також перевірки та корекції знань (обговорення, коментарі, голосування, опитування, чат).

Отже, соціальні мережі як засіб навчання можуть забезпечити підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Тут учень є не просто користувачем, а й співавтором, що спонукає його критично оцінювати викладений матеріал, розвивати логічне мислення. Тобто учень одночасно виступає в ролі користувача, автора, редактора та рецензента. Позитивна мотивація до роботи можлива лише за умови врахування особливостей цільової аудиторії та закріплення змісту програми інтерактивними методами.

Висновок. Використання соціальних мереж для організації та проведення навчального фізичного експерименту сприяє обміну інформацією, підвищує мотивацію учнів у навчальній діяльності, стимулює розвиток творчих здібностей і пізнавальний інтерес, що у свою чергу позитивно впливає на формування знань та вмінь учнів.

Література

1. Лунькова Е. Ю. Место социальных сетей в обучении студентов заочной формы обучения [Электронный ресурс] // Культура и образование. – 2013. – № 1. – Режим доступа до журн.: URL: <http://vestnik-rzi.ru/2013/09/827>
2. Клименко О. А. Социальные сети как средство обучения и взаимодействия участников образовательного процесса [текст] // Теория и практика образования в современном мире : матер. междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, февраль 2012 г.). – СПб. : Реноме, 2012. – С. 405–407.

УДК 377 (091)

Лазоренко Наталія, м. Київ

ПРОБЛЕМА ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУЦІ ТА ПРАКТИЦІ

У статті проаналізовано проблему профільного навчання у вітчизняній педагогічній науці та практиці. Визначено, що основу ефективної організації профільного навчання складає оптимальна побудова та успішна реалізація індивідуальних освітніх траєкторій.

Ключові слова: профільне навчання, диференціація, індивідуалізація, професійне навчання, доуніверситетська підготовка, альтернативна освіта.

The problem of profile education in native education system is analyzed in the article. It is determined, that effective organization of profile education depends on successful implementation of individual approach.

Keywords: profile education, differentiation, individualization, professional education, pre-university preparation, alternative education.

Для вітчизняної школи проблема профільного навчання не є новою. У «Концепції профільного навчання в старшій школі», затвердженій МОН України 21.10.2013 р., враховано досвід професійно зорієнтованого навчання в Україні, починаючи з класичних гімназій XIX – поч. XX ст. (мета –

підготовка до практичної діяльності), реальних училищ (мета – підготовка до вступу в технічні ВНЗ), надання середньої освіти у структурі професійних шкіл: середніх (технічних, медичних, педагогічних, комерційних, мистецьких, духовних, сільськогосподарських), початкових (ремісничих і промислово-технічних, сільськогосподарських, педагогічних, духовних, торгово-промислових, медичних, мистецьких) [8].

Ще в педагогічній практиці Х. Алчевської (1841–1920 рр.) домінувала технологія індивідуалізації навчання для повного засвоєння визначених знань [5, с. 6]. Науковець Б. Грінченко (1863–1910 рр.) запропонував диференційовану систему навчання читанню і письму. У нього «диференціація методична перекликалась з диференціацією змістовою» [5, с. 7]. Цікавими є погляди С. Русової (1856–1940 рр.), яка прагнула збудити в дитині дослідника, збагатити фантазію, думку, світогляд. Гармонійна людина, за С. Русовою, – це людина, вихована певним виховним полем: індивідуально пристосованим до природи дитини, національним, соціокультурним, вільним [1, с. 69].

Яким би дорогим для нас не був загальний ідеал людини як мета виховання, які б широкі горизонти не бажало відкрити навчання, підходячи до справи виховання і навчання народних мас, ми, насамперед, нашою метою є «дві тези сучасної педагогіки: 1) індивідуалізує своє виховання і навчання згідно індивідуальних особливостей вихованця і 2) розпочинає навчання з рідного, знайомого учневі» [1, с. 70]. Таку думку висловила С. Русова.

Мета статті – проаналізувати проблему профільного навчання у вітчизняній педагогічній науці та практиці.

У 1918 р. Наркомпрос України прийняв «Положення про єдину трудову школу УРСР», згідно з яким у старших класах середньої школи виокремлювались три напрями поглибленого вивчення предметів: гуманітарний, природничо-математичний і технічний. Але ця схема не була реалізована [5, с. 8].

Згодом, у 1920-х рр. в Україні трудовий принцип стає головним у навчанні і професійній підготовці школярів. Була створена оригінальна система освіти, що суттєво відрізнялась від російської і була спрямована на отримання певної професії. Підготовка до майбутньої трудової діяльності здійснювалась професійними школами різних типів, де навчались учні після закінчення семирічної трудової школи. Найбільш поширеними були індустріально-технічні, сільськогосподарські, соціально-економічні, медичні, мистецькі, ремісничо-промислові, будівельні, транспортні школи (термін навчання – три і чотири роки) [7, с. 125].

У другій половині 1930-х рр. система освіти уніфікується і професійні школи реорганізуються у середні спеціальні навчальні заклади. Відкриваються профільні школи – фабрично-заводського учнівства (ФЗУ) та школи сільської молоді (ШСМ) для підлітків (термін навчання – 2–4 р.). Згодом, коли в 1940 р. утворюється система державних трудових резервів, ФЗУ і ШСМ перейшли до її складу, але стали безперспективними напрямками.

За Законом «Про зміцнення зв'язку школи з життям та про дальший розвиток системи народної освіти в СРСР» (1958 р.) було передбачено створення спеціалізованих шкіл для обдарованих дітей (фізико-математичних, художніх, музичних, з поглибленим вивченням іноземних мов та ін.), система підготовки трудових резервів була перетворена на професійно-технічну [7, с. 135].

Науковець Б. Федоришин зазначив, що система професійної орієнтації в школі повинна мати такі складові: профінформація, профконсультація, первинний професійний відбір, профадаптація [4, с. 27]. У результаті профорієнтаційної роботи учні повинні отримувати необхідні «знання про професію та про свої психофізіологічні можливості» – передумову прийняття обґрунтованого рішення з питання професійного самовизначення [4, с. 28]. На цьому етапі розвитку середньої школи стало доцільним мати у складі змісту освіти середньої школи допрофесійний компонент (Є. Климов, Н. Муранова [13, 14], А. Сазонов, В. Симоненко, Б. Федоришин [4] та ін.). У свою чергу, допрофесійна підготовка вимагала певного психологічного компонента змісту освіти, впровадження в педагогічну практику функції психологічної служби (М. Аралова, Л. Ботева, Є. Верещак, Ю. Гільбух та ін.). А це, як наслідок, сприяло модернізації академічної школи [4, с. 28].

У той же період особлива увага приділялась діяльності навчально-виробничих комбінатів (НВК), що стали центрами трудового і професійного навчання. У 1985 р. був розроблений і затверджений Тимчасовий перелік професій, за якими проводиться підготовка учнів у міжшкільних НВК [6, с. 62].

У 1990-х рр. захищається більше двох десятків дисертацій, тематика яких пов'язана з питаннями індивідуалізації, диференціації, профільності навчання.

Основу ефективної організації профільного навчання складає оптимальна побудова та успішна реалізація індивідуальних освітніх програм. У свою чергу, розв'язання даного питання залежить від

дотримання таких принципів: фуракція; варіативність й альтернативність; наступність та неперервність; гнучкість; діагностико-прогностична реалізованість [11, с. 8].

На думку Н. Бібік, вихідними теоретичними поняттями концепції є профіль навчання, напрями профілізації, форми їх організації [3, с. 67].

Нерідко під профілем розуміють набуття школярами конкретної спеціальності: секретаря-референта, водія, перукаря – тобто такої, що донедавна давали навчально-виробничі комбінати. На відміну від поглибленого, профільне навчання дозволяє учням вибрати не один-два предмети, а конкретну пріоритетну галузь для глибшого вивчення, панування групи, циклу, сукупності предметів на взаємодоповнювальній і підтримуючій основі, що часто забезпечують понятійним апаратом, методами і засобами вивчення один одного [2, с. 2].

Отже, повинні бути спеціально передбачені механізми, по-перше, регулярного переосмислення правильності зробленого раніше вибору, по-друге, корекції освітньої траєкторії, зміни профілю навчання [2, с. 3].

Профільне навчання у 10–12 класах має здійснюватись за такими основними напрямами: суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний, спортивний. Їх набір відповідає соціально-диференційованим видам діяльності, зумовленим суспільним розподілом праці містить знання про природу, людину, суспільство, культуру, науку та виробництво. За основними напрямами профілізації визначаються різноманітні навчальні профілі [8, с. 10].

За задумом розробників «Концепції профільного навчання в старшій школі», більша варіативність змісту, гнучкість і маневреність шкіл у формуванні профілю досягається за рахунок виділення не полярних рівнів (найменший і профільний), як передбачалось, а трьох рівнів: стандарту, академічного і профільного. Наявність академічного рівня засвоєння змісту дозволяє вийти за жорсткі рамки «профільний – непрофільний», розширити межі вибору предметів, близьких до профільного, або тих, що лежать на перетині інтересів старшокласників: наприклад, вибір іноземної мови в хіміко-біологічному чи математичному профілі [8, с. 12].

Найбільш дискусійним питанням, навколо якого було і є чимало сумнівів і суперечок, є втілення концептуальних задумів у зміст освіти старшої школи, формування навчальних планів.

Основним у формуванні навчального плану є питання складу базових курсів та їх обсягу. Їх кількість має бути невеликою. Водночас це має бути функціонально новий набір.

На думку Н. Бібік, вихідною у конструюванні навчального плану, що забезпечує базовий рівень, була позиція забезпечити його фундаментальність [3, с. 67].

У «Концепції профільного навчання в старшій школі» зазначено, що засвоєння змісту освіти у загальноосвітніх закладах з профільним навчанням має, по-перше, забезпечувати загальноосвітню підготовку учнів, по-друге – спеціалізовану поглиблену підготовку до майбутньої професійної діяльності. Зміст профільних предметів реалізується як варіативна складова змісту загальної середньої освіти, частково – як інваріантна складова [8, с. 14]. У профільних загальноосвітніх закладах передбачається опанування змісту базових предметів на різних рівнях за такими програмами: програма загальнокультурної підготовки – обов'язковий мінімум змісту навчального предмета, якщо не передбачає подальшого його вивчення (наприклад, математика на філологічному профілі; хімія та біологія у профілі «інформатика» або їх інтегрований варіант у цих профілях); програма загальноосвітньої підготовки – обсяг змісту достатній для подальшого вивчення предмета у ВНЗ – застосовується, коли навчальний предмет є не профільним, але базовим або близьким до профільного (наприклад, загальноосвітні курси біології, хімії у фізико-технічному профілі або загальноосвітній курс фізики у хіміко-біологічному профілі); програма профільної підготовки – обсяг змісту навчального предмета поглиблений – передбачає орієнтацію на майбутню професію (наприклад, курси фізики і математики у фізико-математичному профілі або курси біології та хімії у хіміко-біологічному профілі) [8, с. 15]. Цікавим є той факт, що профіль навчання може мати декілька модифікацій залежно від базових предметів, обраних учнем як профільні; їх має бути не більш як два-три і однієї або споріднених освітніх галузей (наприклад, фізика, інформатика і математика, хімія і технології, біологія і екологія, географія і економіка). Так, у профілях, де профільними обрано природничі предмети біологія і хімія, решта природознавчих предметів (фізика, географія) вивчається за програмою загальноосвітнього рівня [8, с. 15].

Зміст навчальних предметів природничо-математичної галузі в соціально-гуманітарному, технологічному і художньо-естетичному напрямах може бути інтегрований за програмою-мінімумом в єдиний курс природознавства.

Стосовно курсів за вибором, то це навчальні курси, що входять до складу профілю навчання. Основні їхні функції: поглиблення і розширення змісту профільних предметів або забезпечення

профільної прикладної і початкової професійної спеціалізації навчання. Курси за вибором створюються за рахунок варіативного (шкільного та регіонального) компонента змісту освіти [8, с. 15]. Орієнтовне співвідношення обсягу базових загальноосвітніх, профільних предметів і курсів за вибором визначається пропорцією «60 : 30 : 10» [8, с. 14].

Загальне навантаження учнів визначено Законом України «Про загальну середню освіту». Загальноосвітні школи створюють ті чи інші профілі навчання за рахунок комбінацій базових, профільних предметів і курсів за вибором. Цим самим забезпечується гнучка система профільного навчання, що надає змогу обрати старшокласнику індивідуальну освітню програму [8, с. 15].

Дослідниця О. Савченко стверджує, що у сільських школах можливості для організації профільного навчання значно вужчі через матеріальні, кадрові й демографічні умови. Перспективним, на її думку, є створення в сільських районах базової старшої школи з пришкільним інтернатом, поширення різних форм дистанційного профільного навчання для обдарованої молоді, створення при вищих навчальних закладах ліцеїв для учнів сільських шкіл.

Для нашого дослідження особливий інтерес становлять форми організації профільного навчання. Внутрішньошкільні: профільні класи в загальноосвітніх навчальних закладах; профільні групи в багатопрофільних загальноосвітніх навчальних закладах; профільне навчання за індивідуальними навчальними планами і програмами загальноосвітніх навчальних закладів; динамічні профільні групи (в т. ч. різновікові). Зовнішні форми організації профільного навчання: міжшкільні профільні групи району, шкільного округу; профільна школа інтернатного типу; опорна старша школа з пришкільним інтернатом; навчально-виховний комплекс (НВК); міжшкільний навчально-виробничий комбінат (МНВК); загальноосвітні навчальні заклади на базі вищих навчальних закладів.

Профільне навчання організується через навчальні заняття (уроки, лекції, семінари), факультативи, дистанційні курси, екстернат [8, с. 14].

Важливою умовою функціонування профільно-диференційованої школи, на думку А. Самодріна, є створення на етапі дефіциту бюджету спільних підприємств («школа – фірма», «школа – фірми»). Це передбачено Законом України «Про освіту».

Науковець І. Осадчий зазначає, що освітні округи повинні будуватися не шляхом концентрації (для сільської місцевості – фактичного закриття більшості шкіл), а шляхом кооперації, координації й підсилення існуючих навчальних закладів. На його думку, основними принципами розбудови освітніх мереж, головним елементом яких є учень, повинні стати дитиноцентризм, демократизм, співробітництво, цільове управління, стимулювання динаміки індивідуальної поведінки і розвитку, збереження та підтримка відмінностей вузлів та модулів мережі, рівноправне партнерство, потужні горизонтальні зв'язки, лояльність, рефлексія тощо [9, с. 48]. Однією з умов успішної реалізації завдань профільного навчання є забезпечення наступності та неперервності між допрофільною підготовкою і профільним навчанням. Вирішальною умовою реалізації концепції є комплексне вирішення питань, пов'язаних з фінансовим, кадровим, навчально-методичним, нормативно-правовим і організаційним забезпеченням профільної школи.

На думку А. Самодріна, важливим елементом реалізації профільної школи є творчий потенціал педагогічних кадрів. Він вважає, що формування вчителя профільно-диференційованої школи в стінах державних вищих закладів запізнюється, є невирішеною проблемою. Важливою умовою реалізації концепції є також навчально-методичне забезпечення профільної школи. Відповідно до державних загальноосвітніх стандартів, необхідно розробити й апробувати програми для базових, профільних і спеціальних курсів, відповідні підручники, методики, засоби навчання. Особливої уваги вимагає проблема фінансування профільного навчання, що може здійснюватись переважно за рахунок держави та кооперації державних, громадських і приватних коштів.

Здійснений нами аналіз наукової літератури дає підставу стверджувати, що проблема профільного навчання здавна була у центрі уваги педагогів і психологів. Це пояснюється самою сутністю профільного навчання, його значущістю у становленні особистості та суспільства. Основу ефективної організації профільного навчання складає оптимальна побудова та успішна реалізація індивідуальних освітніх траєкторій. У свою чергу, розв'язання даного питання залежить від дотримання таких принципів: фурації; варіативності й альтернативності; наступності та неперервності; гнучкості; діагностико-прогностичної реалізованості. Структура профільного навчання включає основні напрями: суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний, спортивний.

Форми організації профільного навчання регламентують діяльність суб'єктів навчально-виховного процесу в системі профільних загальноосвітніх навчальних закладів і забезпечують умови

для підготовки учнівської молоді до свідомого життєвого самовизначення, професійного вибору та професійної адаптації.

Література

1. Адаменко О. В. Проблеми диференційованого і профільного навчання у вітчизняній педагогіці другої половини ХХ століття // Наукові записки ВДПУ. – Серія: Педагогіка і психологія. – 2014. – № 11. – С. 68–72.
2. Бібік Н. М. Профільна школа як стратегія рівного доступу до якісної освіти // Директор школи. – 2004. – № 37. – С. 2–3.
3. Бібік Н. М. Профільна школа: проблеми науково-методичного супроводження // Наукові записки ВДПУ. – Серія: Педагогіка і психологія. – Вінниця, 2004. – № 11. – С. 66–68.
4. Федоришин Б. М. Про організацію профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах / Б. М. Федоришин, Б. М. Біляк, О. Д. Дуда // Пед. думка. – 2003. – № 3. – С. 26–28.
5. Вольянська С. Є. Організація профільного навчання в загальноосвітній школі в умовах регіону : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / С. Є. Вольянська. – ХДПУ ім. Г. Сковороди. – Х., 2006. – 19 с.
6. Кизенко В. І. З вітчизняного досвіду організації профільного навчання в старшій школі // Підруч. для директора. – 2003. – № 11–12. – С. 61–74.
7. Самодрин А. П. Профільне навчання в середній школі : [монографія] / А. П. Самодрин. – Кременчук : ВЦ СГЕІ, 2004. – 384 с.
8. Концепція профільного навчання в старшій школі // Інформ. зб. МОН України. – 2003. – № 24. – С. 2–16.
9. Осадчий І. Г. До концепції профілізації та індивідуалізації освіти: базові уявлення і артефакти // Підруч. для директора. – 2015. – № 11–12. – С. 46–52.
10. Паращенко Л. Україна. Ліцейський стандарт // Директор школи. – 2015. – № 45. – С. 9–11.
11. Савченко О. Я. // Підруч. для директора. – 2014. – № 11–12. – С. 6–17.
12. Савченко О. Я. Зміст шкільної освіти на рубежі століть // Шлях освіти. – 2000. – № 3. – С. 2–6.
13. Муранова Н. П. Допрофесійна підготовка учнів авіакосмічного ліцею в системі «ліцей – ВНЗ» : [монографія] / Н. П. Муранова. – К. : НАУ, 2005. – 247 с.
14. Муранова Н. П. Технологія допрофесійної підготовки учнів у профільному загальноосвітньому навчальному закладі: теоретичний аспект / Н. П. Муранова // Технологічні підходи до організації навчального процесу : II Міжрегіонал. семінар, 15–16 берез. 2007 р. : матер. семінару. – К. : НАУ, 2007. – С. 4–12.

УДК 331.54(03)

Левченко Фессалоніка, м. Київ

СТАН СФОРМОВАНOSTI У СТАРШОКЛАСНИКІВ ГОТОВНОСТІ ДО ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ ЗА ТИПОМ «ЛЮДИНА – ЛЮДИНА»

У статті порушується один з надзвичайно актуальних для сьогодення психолого-педагогічної науки аспектів проблеми професійного самовизначення старшокласників. Наведено результати проведеного моніторингового дослідження щодо виявлення стану сформованості у старшокласників готовності до вибору професії по типу «людина – людина». Представлені найбільш типові проблеми, що заважають молоді зробити правильний професійний вибір. Наводяться статистичні дані щодо визначеності (невизначеності) випускників із майбутньою професією. Також наведені цифрові дані за такими чинниками, які вважаються ключовими для вирішення порушеної проблеми, зокрема, – чим керувалася молодь, яка визначилася із обраною професією; чим керується молодь при виборі майбутньої спеціальності; які ситуації ускладнюють професійний вибір; з якого джерела черпають профорієнтаційну інформацію; яким шляхом будуть здійснювати працевлаштування тощо. Подані у статті висновки носять рекомендаційний характер і можуть бути використані з метою покращення профорієнтаційної роботи з молоддю; а також окреслені перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: професійна освіта молоді, професійне самовизначення, готовність старшокласників до вибору професії, професії типу «людина – людина», моніторингове дослідження.

The article pays attention to one of the most actual today's psychological and pedagogical aspects of the problem of the professional self-determination of senior pupils. There are demonstrated the results of the monitoring study to identify the state of formation of the readiness for the career choices, based on the «personality – personality» principle in the high school. There are represented the most common problems, which make hardships for the young people to make the right career choice. The author gives the statistics which deals with the certainty (uncertainty) of the graduates on the choice of the future profession. There also presented the figures on the factors, which are considered to be pivotal for solving of the problems,